XXVIII

DISPUTATIO INAUGURALIS MEDICA PRACTICA;

DE

FEBRIBUS INTERMITTENTIBUS TURBATIS, ATQUE CORRUPTIS,

QUAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DN. FRIDERICO WILHELMO,

PRINCIPE BORUSSIÆ, MARCHIONE BRANDENBURGICO, RELIQUA,

IN ACADEMIA FRIDERICIANA,

GRATIOSISSIMO FACULTATIS MEDICÆ CONSENSU

PRAESIDE

DN. GEORGIO ERNESTO STAHL,

CONSIL. AUL. ET ARCHIAT. REG. MED. ET RERUM NATURALIUM PROFESSORE PUBL. ORDIN. ACAD. NAT. CUR. COLLEGA LONGE DIGNISSIMO, DECANO h. t. SPECTATISSIMO,

PATRONO, PRÆCEPTORE, AC PROMOTORE SUO

omni Observantiæ atque Honoris cultu ætatem prosequendo,

PRO GRADU DOCTORALI,

Summisque in Arte Medica Honoribus, Insignibus, ac Privilegiis legitime obtinendis

Ad D. Maj. A. R. S. CIↃ IↃCCXIII.

Loco & Horis consuetis

Publicæ Philatrorum Ventilationi submittit,

JOHANNES CHRISTIANUS STEMPEL,

COBURGENSIS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,

Literis CHRISTIANI HENCKELII, Acad. Typogr.

Q. D. B. V.

PROOEMIUM.

Uam longe abſint, imprimis temerariæ, ſpes mortalium, a ſinceris atque veris bonis fructibus, niſi recti conſciæ prudentiæ, tamquam firmo fundamento innitantur, docent equidem innumera in omni vita exempla atque documenta: Interim poteſt etiam harum rerum non ſolum inſigne ſpecimen, ſed vel plane fundamentum, commonſtrare, ingens illud Paradoxon, quod inter opiniones Theoreticas & earum uſum atque effectum Practicum tanta diſparitas ſæpiſſime obſervetur, ut, quæ uſitata ſpeculandi promtitudine pro certis atque veris ſupponuntur, ipſa Praxi ſterilia prorſus, immò vana, ſentiantur. Quid enim familiarius, etiam ex ipſius vulgi ore, auditur, quam dicterium illud: Artes, earumque ſolidam cognitionem, attigiſſe ultimis his ſeneſcentis mundi temporibus, ſupremum ſuum faſtigium; Die Künſte ſeyen heut zu Ta-

 ge

ge aufs Höchste gestiegen; & tamen vix tot atque tanta exempla, infelicium, & pessimè cedentium, eventuum, ulla propemodum ætas tulit, tam spisso agmine se mutuo stipantium, quam vix decem lustra protulerunt, per illam orbis partem, quæ se quam maxime cultiorem atque oculatiorem jactitare non erubescit. Quando enim umquam major adhuc fuit numerus, à sagacissimorum Consiliorum promtitudine sese efferentium; & tamen exitus & eventus maximi momenti, miseriarum atque ruinarum pleni, vix umquam tanto numero atque impetu, publice privatimque res mortalium obruerunt. Absit autem, ut vario talium rerum catalogo tempus consumamus; quum in sola Medicinâ tot atque tanta sint hujus rei documenta, ut neque horum numerum inire, nisi affatim otii atque patientiæ nactis, hujusmodi labor suscipiendus venire possit. Imperitum autem plane rerum, atque Seculi morum, esse oportuerit, qui non intelligat, unde infelices hujusmodi, effectus magis, quàm eventus, originem suam ducant. Nempe, non solum alienorum in alias disciplinas atque artes introductio heteroclitas tales consequentias & infidos successus & eventus passim utique parturit; Sed auget calamitatem, & in herba ipsa omnem meliorem spem suffocat & evertit, etiam verior illa labes atque lapsus gravior, quod ne tales quidem res, in se ipsis recte intellectæ, & proinde ulli justo usui satis responsuræ, adhuc insuper ad alieniora negocia transferantur, & talibus rebus explicandis adhibeantur, quibus evidentiorem lucem fœnerari, magno conamine & labore quærunt, immò improbo studio veluti certatim, præ se ferunt

runt mortales. Ita enim è Physica scientia & Chymica Empiria, ad vivi corporis cognitionem non solum frustra transferuntur variæ contemplationes; sed possunt tantò minus in hoc ordine ullum bonum fructum polliceri, quùm etiam adhuc in proprio suo genere atque loco, nequaquam satis stabilitæ & exasciatæ, mox ad ulteriorem atque digniorem talem usum transferantur. Nedum ut è Mathematicis & Mechanicis, ullus solidus usus atque fructus in Medicinam redundet; quum etiam illæ Disciplinæ nihil usquam de Motuum ratione, nisi è materiarum necessitate, specialiter demonstrare aut concipere valeant: dum interim in Vivo corpore, imprimis autem humano, patheticæ motuum alterationes, ita promtissimæ atque gravissimæ passim vigent, & in promtu sunt, ut absolute nulla, neque Mechanica, nec Mathematica ratio, ullum locum aut aditum, inveniat, pro minimo talium φαινομένων ulla ratione adumbrando. Unde nempe ortum traxit usitatissima illa Practicorum querimonia, quod immensa plane differentia inter Theoriam atque Praxin intercedat; & operosissima fere Theoria, quando ad Praxin ventum est, velut oblivioni tradenda veniat. E qua mala radice deinde pullulat, nihilo melior soboles, ut Empiriæ nudæ toto impetu animus incumbat: Seductus ibi etiam a temerariis promissis, specioso verborum adparatu, & fallacibus titulis, magnæ medicamentorum catervæ adsignatis: quæ interim, sicubi peculiari alicui constitutioni ægrorum aut morborum, utilem aliquem effectum præstitisse observatæ fuerunt, tamen, quando ita inconsideratè ad universalem efficaciam, immeritis laudibus eve-

 hun-

huntur, non ſolum ſecuram illam atque otioſam ſpem deſtituunt & eludunt, ſed ſæpenumero etiam ſanioribus conſiliis & auxiliis opportunum tempus ſubtrahunt; immò non raro plane contrarios effectus temerè introducunt. Ita nempe Dogmatica illa Medicina, quæ, modo recte intellecta, maximo jure atque merito ſuo, ab omnibus deprædicatur, nempe vera Methodus, in ordine ad Artis poteſtatem, cognoſcendi, & in ordine ad vivi Corporis Synergiam, curandi, humani vivi corporis pathemata: Hæc, inquam, in omnium quidem hominum ore eſt, & rhetoricis coloribus exornatur; in rei veritate autem, certiſſimo teſte Practicorum uſitatiſſimo diſſidio atque animoſis altercationibus, ita in diſcrimen adducitur, ut, ubi invenienda atque comprehendenda veniat, nemo hominum hariolari valeat. Quod autem & evidentius & majus atque dignius hujus rei exemplum allegare in promtu eſſe poterit, quam ipſam FEBRIUM catervam: earumque indolis, extra artis concurſum, tamen ſalutariter cedentis, & artis concurſu feliciter ſublevandæ, juſtam contemplationem. De quibus, quum à quadraginta, & quod excurrit, annis, tantus numerus opinionum æque atque traditionum Empiricarum in publicum prodierint, ut otii certe inſignis opus eſſe debeat, illis ſaltim recenſendis vacare; Quid tamen inde in Artis Medicæ uſum redundavit, niſi diſcordia multiplex, & incertitudo, cui ſedulus Praxeos tyro, Scientiæ atque Conſcientiæ litaturus, ſeſe accenſeri optare nunquam poſſit, immò debeat; Sed dies nos prius, quam numerus exemplorum talium, deſtitueret: Unde, quum Themati INAUGU-

RA-

RALIS SPECIMINIS animum adjicere incumberet, potius unum tale exemplum nobis elegimus, quod ad plura tamen, colligenda æque ac intelligenda, inſervire poſſit: nempe FEBRIUM INTERMITTENTIUM TURBATARUM, atque CORRUPTARUM, evolutionem. Quam dum pro viribus enucleare adgredimur, DEum T. O. M. ſupplices veneramur, ut mentem noſtram Sapientiæ ſuæ atque veritatis cynoſura ita benigniſſime regere ac dirigere dignetur, ut veritatem & utilitatem, quam toto animo anhelamus, feliciter adſequamur.

Thes. I.

DE FEBRIBUS TERTIANIS TURBATIS, atque CORRUPTIS, dicere dum adgredimur, circà verborum equidem planum ſenſum, difficultatem aliquam effatu dignam ſubeſſe poſſe, non ſuſpicamur: dum quilibet, nuda vocabuli TERTIANAE allegatione, vix dubitare poterit, quin *ſimplicem* talem Febrem intelligere conveniat; quamvis enim etiam ad compoſitas æquè, ac reliquas, pejorem morem foventes, (uti aliquando *Epidemicas* obſervare contingit, compoſitæ tamen indoli manifeſtiùs accedentes,) non minus ſe extendat *corruptionis*, atque *turbationis*, effectus: tamen placuit nobis in *ſimplici* quoque *Tertianâ*, tantò magis adquieſcere; ut nempè vel hoc ipſo exemplo, tantò melius diluceſcat, quomodo etiam *benignior* omnium reliquarum Febrium, nihilominus *inconveniente tractatione*, adeo *depravari* poſſit, ut valde *malos mores* induendo, aut in alios longe graviores affectus degenerando, tanto certius argumentum præbeat, quomodo etiam jam propria ſua indole *deteriores* aliæ Febres, quando

tur-

turbis, & *corruptioni* propriorum suorum morum, subjiciuntur, tanto graviores eventus subire possint.

II.

Neque vero etiam vocabulum *turbatæ*, atque *corruptæ* febris, peculiari explicatione indigere videtur: siquidem ipsa *turbationis* vox, satis, non innuit solum, sed & exprimit, quod usitati Febrium harum moris & quasi *moduli*, insignis alteratio indicetur. Ut nimirum a *stato* suo atque *ordinato* successu & progressu, sive ad insolitas & irregulares *commotiones* impellantur, sive penitus *suppressæ*, non solum in *schemata* alia morbida transformentur; sed revera tam *materialiter*, quam *formaliter*, ut in Scholis loquuntur, non solum in *alios*, sed & *deteriores* morbos, convertantur.

III.

Ubi nempe, ut velut in genere de rei veritate, ut loquuntur, dubitationem animis eximamus: an nempe non magis *possit*, quam utique *soleat*, fieri, ut non solum Tertianæ, sed etiam omnis generis Febres, (solis *contagiosis* atque *peracutis* eo nomine tantisper exceptis, quod harum *turbatio*, non tam frequenter in *tardiorem* aliquam corruptionem, & aliud schema, quam *præsentiorem funestum* exitum, vergat,) eventui huic *turbationis*, atque *corruptionis*, pateant: jubemus harum rerum decenter curiosos, animum advertere, ad experimentum, sine multa difficultate sæpius quam quidem expediat, hodiè inveniendum, quod ita commemoramus. "Si ægri aliqui audiantur, *anomalis*, & imprimis *diuturnis*, "*turbidis*, *febribus* obsessi, aut in *hecticas*, aut ad minimum "*lentas* febres prolapsi, aut in *cachecticum*, aut *hydropicum* "statum deducti; qui ante plures menses aut septimanas, sa-"ni, floridi, atque vividi, & imprimis à longo jam tempore "constanter incolumis habitus corporis, fuerint; nec *enor*-"*mibus* malæ diætæ abusibus in hos, imprimis posteriores, af-"fectus prolapsi, nedum *violenta* quadam ratione in hos con-"jecti: interrogentur tales solertius, qualibus evidentiori-

"bus

"bus *initiis* præsentes hi ipsorum morbi cœperint? quos si "à *Febre* aliqua initium cepisse memorent, exquiratur cura-"tiùs, cujusnam indolis *typum* atque mores *febris* illa pri-"mò ostenderit? quomodo vel patientes circa illam sese ges-"serint; sive an consiliis & auxiliis, sive Practicorum Medi-"corum, sive Empiricorum suasorum, usi sint, atque tali-"bus indulserint. Deinde consideretur, quanto hominum "numero *similis species* febris passim evenire soleat; & an "frequenter & familiariter, an verò rarius & velut inusitatò, "in aliis hominibus gemina talis febris *transformatio* in pares "*deteriores* morbos, inveniatur. Quod, si non testetur ex-"perientia, nulla certe justior formabitur subsumtio, quam "quod affectus tales, post febrem talem coorti, febris malo "successui originem suam debeant. Dico, *malo* successui *fe-"bris*; siquidem, si febris talis in nimio pluribus subjectis, "alio successu atque exitu, undique salutariter, cessare *posse* "*& solere*, ita numerosis exemplis deprehenditur, ut ex illis jus fasque sit concludere, quod *melior* ille successus atque exitus, febri tali *in se*, atque *sibi* recte *constanti & relictæ*, competat; eâdem utique æquitate nitetur illa etiam subsumtio, quod, ubi talis febris aliter, quam secundùm hunc *sinceriorem* sui genium, succedit atque cedit, quod in tali casu, inusitati & anomali eventus, febris talis, undecumque tandem, in *anomaliam* conjecta, *turbata*, & *corrupta*, in sequiores tales eventus degeneraverit.

IV.

Quæres, ut etiam in hac specie Febris, nempe *Tertiana*, quantum ad τὸ ὅτι attinet, ante omnia *historicè*, dilucescat; est etiam de illa facile, ex innumera obvia experientia, observare, quod vastus numerus hominum, & incidere in hanc febrem, & ab illa iterum liberari soleat, & integram sanitatem recuperare. Si vero, respectu illius numeri oppidò pauciores, *inusitatos* successus & eventus hujus Febris experiantur, *in genere* quidem etiam illud non adeo difficile erit

rit perveſtigare, quod tales, vel conſpicua quadam deteriore diſpoſitione valetudinis ſuæ reliquæ, jam *antè* laboraverint, quàm in hanc febrem inciderent: vel proprio *intemperante* regimine, ſub illa febre, uſi ſint: vel imprudente conſilio, & remediorum inconveniente uſu, ſive proprio auſu, ſive alieno ſuaſu, hoc reportaverint, ut febris illa inuſitatos aliàs ſucceſſus atque exitus incurrerit.

V.

Invenientur autem hæ *anomaliæ* imprimis ſequentia Schemata exhibere: 1) Vt è febre *intermittente*, *ſimpliciore* Tertiana, fiat *continua*: ſive *acuta*, ſive *compoſita*. 2) Aut è manifeſtius & *ordinatius intermittente*, *erratica*: 3) Aut *lenta* atque languida, aut plane manifeſtius *hectica*. 4) Aut, aliquam diu *deliteſcens* talis febris, denuo iterum emicet, & de integro patientem invadat: 5) Aut, præter aliàs conſuetum morem, in valde *longum tempus*, plurium ſeptimanarum, imò vel plane menſium, extendatur: 6) Aut, imprimis circa *Autumnale* tempus, in *Quartanam* transformetur; 7) Aut diuturna exſtantiora pathemata *hypochondriaca* poſt ſe trahat; circa *adpetitum*, *tolerantiam paſtus*, *ſucceſſum alvi*, *flatulentiam*, *tormina* &c. 8) Aut *cachecticam* conſtitutionem univerſaliorem: 9) Aut *pedum œdemata*; 10) immò ipſum *hydropem Aſcitem*, poſt ſeſe trahat. 11) Aut *anniverſario* tempore, certius atque importunius, ſive magis proprio ſchemate, ſive alienioribus talibus, recrudeſcat.

VI.

Quod jam ad τὸ διότι attinet, expreſſimus Titulo thematis noſtri, *Turbationem*, atque *corruptionem*. Ubi h. l. exprimendum venit, quod *turbatio* talis, (quod etiam proxima Theſi innuimus,) cauſſam agnoſcere poſſit etiam *prægreſſam* jam deteriorem prædiſpoſitionem reliquæ *valetudinis*, cui Tertiana Febris ſuperveniat. Ubi nempe ipſi ſanæ rationi non poteſt non liquere, quod vix poſſit fieri, ut morbus aliquis in corpus jam aliunde *male prædiſpoſitum* incidens,

dens,eamdem planam atque simplicem succedendi rationem & mensuram observare possit, quam si in corpus inciderit, nullis adhuc heteroclitis dispositionibus affectum. Quia vero prior horum casuum, etiam vix ita simplicem & legitimam nudam *Tertianariam* indolem observare potest aut solet; propterea, quum nos etiam de *simplicis & legitimæ* Tertianæ pejoribus eventibus, affatim habeamus, quod dicamus, sufficere poterit notavisse, quod tamen etiam talis utiq; ratio dari possit, ut Tertiana ne quidem ita *simplex* mox ab ipso initio cooriri possit, quin jam aliquid minus ordinati atque *turbulenti* mox involvat & præ se ferat: Tanto magis autem deinde etiam ad *ulteriores* turbationes, atque corruptiones propendens, eò majorem circumspectionem requirat, ne in eamdem, uti tanto facilius, ita etiam tanto certius, conjiciatur.

VII.

Legitima vero etiam Tertiana, *turbationis*, atque *corruptionis* occasionem satis luculentam adipisci potest, è quantalibet ægri *plethora*. Quamvis enim etiam hæc ipsa quoque ad *prædispositionem* jam tum incommodiorem referri possit; tamen, quum neque reliquam *sanitatem*, nec ipsam plane *Tertianam* Febrem, adeo insigniter *turbare*, aut *corrumpere*, tam *directè* atque facile, sive soleat, sive possit; propterea illam, nisi plane *exorbitantem*, ad huc ad nostræ considerationis censum recipere, plenum jus fasque vix erit. Excepto eo, quod hæc ipsa circumstantia nequaquam difficilem aditum patefaciat, ad *turbandum* sinceriorem Tertianæ Febris successum & progressum: Ut vel ad minimum *acerbiora* evadant, usitata ejus *symptomata*; vel tantò facilior transitus in *compositam*, aut planè *acutam* indolem obtingat: immò etiam, importunioribus *turbationibus*, ipse *Ascites hydrops*, aut in aliis *hectica* febris, introducatur. Tanto propius autem *turbationi*, febrem talem admovet, malum patientis *regimen*. Quando ille, sub *paroxysmorum* æstu, impatienter, atque ita *intemperanter* sese gerit; ut vel *refrige-*

rationibus immodicis externis, vel *frigidi potus* ingurgitatione, indomitum se gerat: Vel sub *declinatione* æstus, præmaturè, à quiete usque ad *plenum* paroxysmi exitum longe utilius servanda, sese proripiat, vel ad minimum illo quoque tempore, *refrigerationi* potiùs indulgeat, quam ut *moderatè* has etiam *reliquias*, & *intepescentis* caloris ad naturalem gradum reditum, patienter ferat & expectet.

VIII.

Aut quando etiam, contrario modo, *æstum* febrilem sponte exardescentem intempestiva solertiâ, non tam *tolerare*, quàm *augere*, suscipit, *coacto, positivè* concalefaciente, regimine. Nempe *intempestiva* ad illud tempus, intentione, *sudorem* non solùm *promovendi*, quam *plane producendi*. Unde jam *sponte* ipsius Febris, cooriens *æstus*, (qui anteà in hac vividior esse solet, quam, *legitimè*, in quacumque alia,) præter omnem *rationem* æque, ac *utilitatem*, immò ipsam usque *tolerantiam*, *immodicè* exaggeratur: *Capitis dolores* vehementer exasperantur, immò vel ipsa *mens* aliquando obturbatur: quin *restagnationibus* immodicis, per talem turgefactionem sanguini inductis, *inflammatorias* stases circa interiora fieri, si non æque solitum aut familiare, tamen nec etiam rationi contrarium aut impossibile est factu. Certe, simpliciorem Tertianam, immoderatis talibus (tanto magis autem per calidiora *medicamenta*) exagitationibus, in *plethoricis* corporibus, ad minimum *nothum*, aut *compositum* typum subire, nequaquam pariter rarum aut dubium exemplum est. Quin immò, ne illud quidem rarissimum, ut planè *acuta* febris, (quamquam vix *sincera*) imprimis mox *ab initio* ita perturbatæ, Tertianæ, superveniat.

IX.

Denudationem impatientem solorum *crurum*, (clandestinam inter adsistentium curas) in medio aut increbescente "*æstu*, diuturnam, ad notabilem perfrigerationem talis mem"bri, notabiliter *turbavisse*, & *deteriorem* reddidisse, febrem

"ta-

"talem, anxias anguſtias præcordiorum, flatulentias tormi-
"noſas, ſpaſticas importunas moleſtias, capitis graviora pa-
"themata, induxiſſe: Immò in delicatioribus & mollioris
"habitus ſubjectis, inflationes pedum: ad minimum autem
"diuturnos & pertinaces languores, & ὀςεόκοπον laſſitudi-
"nem, produxiſſe, non ſemel obſervatum eſt. Quod qui-
dem tanto certius metuere oportet, in quibus jam alia mala *prædiſpoſitio* morbida præceſſit: & *refrigeratio* illa, per neceſſitates *accidentales*, cum *humectatione* conjuncta fuit.

X.

Quid, quod etiam *Tertiana* Febre correptis, de reliquo à *vomendi* promtitudine valde alienis, Tertiana Febris veluti ordinarie multò incommodiùs cedit, & tanto facilius *turbidiorem* genium capeſſit, ſi medicatio, minus prudenter, ad hanc peculiarem circumſtantiam reflexa, ſuſcipiatur.

XI.

Ita etiam malè propriis ægrorum talium auſibus, ſine prudente diſcrimine majoris aut minoris *ſenſibilitatis* corporis, aut *proportionis* talium mediorum, *Empirica acriora & calidiora* remedia, intempeſtive & intemperanter in abuſum trahuntur. Qualia ſunt *piper* cum *ſpiritu ardente* ingurgitatum; & Circumforaneorum ille pulvis è *calidis* radicibus, herbis, & ſeminibus, Sieben und ſiebenzigerley Pulver, affatim in geſtus: imprimis *ineunte* paroxyſmo, & Regimine *diaphoretico* inſuper affectato. A quo errore & aliàs anxiam turbulentiam, & νοθεῖαν, & plane *hecticum* quid eveniſſe, aliquoties obſervare obtigit.

XII.

Immò etiam nimis ſuperſtitioſa, ſive ſponte ægri, ſive ex mandato minus diſcreto, *abſtinentia* ab omni *potu*, ſub *æſtu* paroxyſmi, in *Plethora* ſanguinis jam ante minus ſufficienter *diluti*, *turbare* ſimpliciorem atque mitiorem febris hujus indolem, valet. Tanto magis autem, quando inſuper ante dictæ turbulentiores ejuſmodi exagitationes *æſtus* febrilis,

conjunguntur: five *remediis* calidioribus, five *regimine* nimis calido, five utroque.

XIII.

Certius autem atque graviùs, obtingunt non *turbationes* folum, fed plane *corruptiones*, huic febri, per medicationes fine *methodo* atque ratione adhibitas; quantumcumque de reliquo, nempe fub *prudente adminiftratione*, utiles atque efficaces: nedum majore jure *fufpectas*, atque juftius reprobandas. Ita enim, primo loco, *Vomitoria*, tamquam fimpliciter *Empiricè*, fine difcrimine *opportuni* & *maturi* temporis, *roboris* ægri, *facilitatis* ad vomendum, prægresfarum ingurgitationum & intemperantioris *diætæ*, temere cuilibet Tertianario ægro ingefta, potentiam illam fuam *turbandi* hanc febrem, nequaquam ita raro ipfo actu & effectu demonftrant. Ubi etiam ipfa ἐυέμεσις, & cum hac concurrens in ipfo patiente *propenfio* ad vomendum, fanæ rationi prudentem difcretionem fuadere debent. Quamvis enim rectiffimè ab omni ævo confentiant Medici Practici, quod *natura utiliffimè ducatur*, *quorfum vergit*, atque fponte fua inclinat: tamen nullus talium probaverit, nedum jufferit, ut *inclinationem* talem feu propenfionem jamjam emicantem, importuniore exagitatione ad *exceffum* incitare, æquum ducatur. Imprimis, quum in hoc etiam negotio, magnoperè diftingui debeat *facilitas* ad vomendum, cum *habilitate materiæ*: & *conatus* quidem vomendi, das Würgen, & *effectus* vomendi, das würckliche Erbrechen. Dum *illud* fatis fæpe fefe exferit, fine jufto fucceffu; nempe *materia motui* tali nondum fatis obfequente, adeoque fruftra fufcipiendo nudi *motus* talis incitamento, jam fponte, per *materiæ* proportionatum obfequium deficiens, *intempeftivo*.

XIV.

Ex adverfo verò, quando etiam adhuc minus tempeftivus ejusmodi vomendi *conatus* probabilis videtur: propter concurrentem velut ordinariè graviorem atque anxiam mo-

le-

leſtiam *cardialgicam*, cum *præmaturis* talibus inanibus conaminibus; *cohibitio directa* talium conaminum, imprimis per *adſtringentia*, aut intemperantius *opiata*, *turbat* itidem febrem: quum potius, *materiæ* quidem, per *incidentia, digeſtiua*, atque *abſtergentia*: *tono* verò ventriculi, per moderatiora *ſtomachica*, longe conſultius atque efficacius ſuccurratur.

XV.

Neque vero diſpar ratio eſt conſilii, *evacuationes Catharticas* Tertianæ Febri adhibendi; quandoquidem hoc ipſum etiam cœptum, ſi non *turbidè* procedere atque ſuccedere debeat, diſcretionem hanc, habilitatis *materiæ* ad *motem* dijudicandæ, & *motus* ipſius concitandi, ſemper utique pro fundamento agnoſcere debet. Siquidem aliàs hîc quoque, præſertim *importunioribus* Catharticis, *turbas*, neque contemnendas illas, injicere contingit, imprimis *Autumnali* tempore, ut è Tertiana in *Quartanam*, aut in *pedum inflationes*, fiat tranſitus; & tanto facilius quidem hoc poſterius, ſi magis *Empirica*, imaginaria *methodo*, poſt *provocatas* tales evacuationes, (ſed verum morbi fomitem non adſequutas) mox ad *ſuppreſſionem* totius febris tranſeatur.

XVI.

De qua quidem *præmatura ſuppreſſione* nequaquam contemni meretur ipſum vulgi, (nempe per ſimpliciorem obſervationem eruditi, & experimento in oculos incurrente cautioris,) judicium: Man ſolle das Fieber nicht zu geſchwinde vertreiben. Nempe illud utique ſatis compertum habentis, quod ipſa Tertiana Febris, dummodo non *turbata*, nihil æque *ſonticum* portendat, aut parturiat: quin illam moderatiùs perpeſſi, ad priſtinam *integram* & *ſinceram* ſanitatem paſſim revertantur; Unde alterum vulgi veluti proverbium natum: Wenn man das Kalte nur recht überſtanden, und außgewartet habe, werde man recht geſund darnach. Dum ex adverſo, à *præmature ſuppreſſa* tali Febre, ſi nihil aliud, pro ſuo captu,

ptu,

ptu, tamen diuturnos languores satis animadvertant, unde ulterius effatum: Man müsse es hernachmahls nur desto länger aussiechen, oder außkrancken. Quæ certe populares observationes sæpe numero longe plus practici usus in recessu habent, quàm pluscul æ *rariores*, observationes, si ab imperitis & ἀπεράκτοις, non ut *rariores* considerantur; sed mox ad intempestivam *universaliorem* explicationem, atque adplicationem nude Empiricam, imprudenter transferuntur. Quæ res, quantum à dimidio propemodum Seculo, *Theoriam Pathologicam* atque *Therapeuticam* afflixerit, ingens certe operæ pretium reddit prudentius perspexisse.

XVII.

Quemadmodum autem *intempestivis* evacuationibus *Emetico Catharticis*, legitimus, tranquillior, atque ordinatior progressus & decursus febris, tamquam crasso quodam modo, *turbatur*: ita nihilo tamen minorem efficaciam etiam habet, Evacuationis *Diaphoreticæ*, s. *concitatio* atque provocatio imprudentior & intempestiva, s. decentis atque tempestivæ, *neglectus*, aut plane *cohibitio*. Ex priore enim, pullulat non solum ipsorum Paroxysmorum acerbior *æstuatio*, cum *Cephalalgiæ*, anxiæ *angustiæ*, *impatientiæ* caloris excedentis, *sitis*, *inquietudinis* in artubus, exasperatione: Sed fit etiam, ut vel plane nullus *sudor*, ne quidem justiore deinde tempore, obsequatur, vel, sicubi ita *præmaturè* sudor expellatur, neque juvet aut sublevet patientem, sed fatiget potius & delasset, neque servet communiter modum, sed sudent patientes immodicè. Immò sternit hæc inconsiderantia viam, in *spongiosioribus*, ad *inflationes* œdema τῶδεις, *apostaseos* aliqua ratione: quin apud cujuslibet texturæ ægros, *diuturnis* artuum languoribus, & ὀστεοκόποις lassitudinibus, ansam præbet, quod vulgus notat formula: Das Fieber sey in die Glieder geschlagen. Quorsum referendæ sunt Ataxiæ, jam suprà, de *æstus exacerbatione*, notatæ. Quid, quod

hac

hac ipsa *turbatione*, febris hæc ad ſolitò longiorem duratio- nem atque pervicaciam deducitur.

XVIII.

Acriùs autem fere, quàm errores tales circa evacuationes augendas, *turbat*, & pervertit febrem, *proportionatarum* evacuationum, *quantitate*, *loco*, atque *tempore*, convenientiorum, *cohibitio & repreſſio*. Ubi, quum de *Vomitu* & *Catharſi* jam aliquid dixerimus, venit adhuc notandum de *ſudatione* tempeſtiuâ, perperam *impedita*; quod patientes, ſeneſcente jam febris reliquo vigore, itidem unum è *duobus* incommodis, immò potius è *tribus*, inde reportent. Dum nempe (α) ab hoc errore, tota febris *diuturnior* atque *pertinacior* evadit: (β) *languor*, *gravitas*, *tenſiva laſſitudo* in artubus, etiam ceſſante jam febris *typo*, diu patientem adhuc obſident: aut (γ) ſic affectis, poſtea per pluſculum temporis, *ſpontanei largi ſudores* eveniunt; qui, vel quoties *liquida*, imprimis *calida*, adſumunt, ipſis citò erumpunt: vel ſimulatque *obdormiſcunt*, & quamdiu dormiunt, diu æque atque noctu, extra aut intrà lectum, copioſe emanant: & non ſolum re vera laſſant ægrum, ſed familiariter etiam, metu gravioris & altioris periculi macerant. Tantò magis, cum hæc talis nimia *propenſio* ad ſudandum, vix umquam reliquam *totam* conſtitutionem integræ ſanitati conformem, comitetur: ſed ſemper adhuc aliquid *lenti* febrilis genii recondere videatur, tam *virium* corporis, quàm *alacritatis animi* intuitu, & *adpetitus*, quieti *ſomni*, *ſiticuloſitatis*, aut ad minimum *humiditatis* oris, quin & *alvi*, à ſincera ſanitate adhuc diſſidentibus defectibus.

XIX.

Quamvis enim minus forte, quàm bene multi alii, ignoremus, quod hic *ultimus* affectus, poſt typum febris *conquiniſcentem* ita adhuc luxuriantis *ſudationis*, non tam familiariter *legitimis* Tertianis, veſtigia legere ſoleat: & quidem ex allegato præſertim errore, legitimos *tempeſtivos* ſudores

negligendi & sufflaminandi: non tamen ita alienus est etiam à *legitima* Tertiana, imprimis in constitutione *plethorica*, & reliquo febris *typo*, satis *ordinatè* atque tolerabiliter progresso. Quid vero, quod etiam hic error, in *feruidiore* simplici Tertiana, per totum decursum, immò per importuniores *priores* paroxysmos admissus & continuatus, simplicem non ita raro in *compositam*, aut certe *degenerem*, transformare, observari possit.

XX.

Tanto certius autem occurrent solertiori observationi, illa exempla, quod ab hoc defectu, de cetero satis rectè decurrere & requiescere visa Tertiana Febris, levioribus occasionibus, imprimis à *sensu* frigoris ambientis, denuò cooriri soleat: & quidem magis magisque à sincera *simplicitate* deflectente modulo; immo, si nihil aliud, certe majorem *pervicaciam* servante, nec etiam reliquæ *Therapiæ* Tertianæ legitimæ, amplius l. exactè quadret, l. obsequatur. Et tanto magis hoc quidem, quo magis pertinacia talis in *consuetudinem* velut adducitur.

XXI.

Egimus huc usque de *diversis*, tamquam per particulas, *viis* atque *modis*, febrem Tertianam *turbandi*; & hujus turbationis ulterioribus *deterioribus* consectariis. Superest durior nodus, nempe *totius* febris indiscreta occupatio & *suppressio*, intempestiva atque *præmatura*; Ubi inter alia scandala, quæ pessima Polypragmolyne, & libido alienis negotiis atque officiis sese immiscendi, ad improbissimos talium ausuum effectus, jam pridem publica detestatione notatos, supererat, ut ex illa officina etiam procuderetur medium tale, sanitatem hominum in varia, & passim gravissimè sontica pericula atque damna conjiciendi: Et quidem adhuc sub personâ, scenam odiosiorem reddente, turpis *lucri* captandi, sub *privilegio* hujus nundinationis. Durius sonare videtur Apostoli effatum, quando *furem*, *homicidam*, & *alieno officio* se-

ſeſe ingerentem, in eamdem tribum conjicit: ſed nimio certe durius, cuique bono, videbitur, harum rerum culpam velut uno eodemque actu in ſe admiſiſſe. Quid enim, ſi inhoneſtum illud *pretium* ſpectetur, quo ſub primo arctiore ad huc privilegio, palmare hujus furfuris remedium divenditum eſt, de bona fide hujus *lucri*, in animum venire poterit? Quid, ſi de damnis, in *ſanitatem* atque *vitam* hominum inde redundantibus, bonæ fidei æſtimatio inſtituatur? Dicent: At bonæ fidei fuit bona *intentio*; dum malorum eventuum talium ignari fuerunt, & meliorum ſecuri, propolæ, immò monopolæ. Quid autem aliud hoc erat, quam temeraria in *alienum officium* ingeſtio, & rei, longe circumſpectius examen promerentis, ignorantia nimis quàm vincibili, in ſcopum à ſuo officio alienum, intruſio: & quidem ſub odio illo intemperantiſſimi *lucri*.

XXII.

Habent tamen illi, ſepoſito omni dubio, quod regerant. Invenit artificium hoc univerſalem adſenſum: adeoque approbat, vix non totus, directe *officium* profitentium chorus, ſaluberrimam hujus remedii efficaciam: & ſi quid utique hîc peccatum eſt, nimio plus, decurſu temporis ab aliis, quàm iſtis, factum hoc eſt, & patratum. Sed quid dicit Apoſtolus: Per unum hominem peccatum introductum eſt, & per peccatum mors; & quamvis utrumque ad omnes homines perpetraverit: certe tamen gravius atque pejus egit, qui primus introduxit; abſque quo ſi fuiſſet, nec ultra dimanare contigiſſet. At quis eo ipſo etiam ſuſceperit omnes alios excuſare; quis autem etiam ſuſceperit, ſine fructu accuſare? Satis eſt rem ipſam loqui: id unum ſatis eſt meminiſſe, judicia Dei Abyſſum eſſe.

XXIII.

Enim vero ſatis erit, improvidorum atque temerariorum auſuum, fucos atque larvas, breviter & nervoſè excusſiſſe. Excuſatio, qua malam ſuam cauſſam pervicaciſſimè

"tuentur, *Corticis Peruviani* Patroni, nititur illa adſertione, "quod utique remedium hoc, innumero, & inſuper conſtante, "experientiæ ſuffragio, Febrem Tertianam ita profliget, ut "immanis ægrorum numerus produci poſſit, qui hujus uſu, "ad plenam ſanitatem reſtituti fuerint. Audeant autem ne-"gare, pro reliqua ſua confidentia, quod etiam numerus ſatis immanis, ſi eventuum dignitas imprimis æſtimetur, in *gra-viſſima* inde mala, & *ineluctabilia*, prolapſi ſint. Statim dabimus vades, quos non auſint, ne ejurato quidem pudore, rejicere. Unde eſt, ſodes, quod ipſe populus, remedio huic paſſim graviſſimè diffidit? A *perſuaſione*? Quotusquisque autem eſt, qui *diſſuadet*? & quem audire ſolet populus, *unum*, contra tantum numerum, in unam adfirmationem conſentientium? Deprehendes, non à perſuaſione, ſed à *triſti experientia*, *damno ſuo*, ſapere didiciſſe.

XXIV.

Mollius itaque loquuntur alii, & ipſi infauſta experientia moniti; diſcretionem adhibendam eſſe, poſſe certe peccari, immò ſolere: neque injuſtam eſſe indignationem; Sed iniquius futurum, propter *abuſum*, *uſum* tollere, & quod *ſecundum quid* illud meretur, *abſolute* improbare. Modeſtia, ubi locum invenit, in promtu eſt viro bono. Proponimus itaque, ita moderatioribus, ſaltim hoc problema: "Reme-"dium, quod magna diſcretione atque circumſpectione indi-"get, adeoque tàm propinquum eſt *abuſui* gravi, quàm legi-"timo *uſui*, juſtumne ſit & æquum, illis laudibus condeco-"rari, quæ longe certiorem irritent abuſum, quam legitimum "uſum? Liceat geminum adjungere: Unde factum videri "poſſit prudenti arbitro, ut *abuſus* ille, tam ſæpe noxius, eo "usque increbuerit, ut hodie ne quidem ingens jam *adſen-"ſus*, de neceſſaria prudentia & diſcreta moderatione circa "*uſum* hujus remedii, non valeat illud amplius extorquere "è manibus innumerorum temerariorum graſſatorum, Em-"piricorum, mulierum, veterinariorum, circumforaneo-

"rum,

"rum, balneatorum, tonforum, atque Seplafiariorum, im-"mò, pudor! Medicorum: per infcitiam & ignorantiam, & "gentilem his tribulibus temeritatem, manifeftò abufus potius, quam ufus, compotum. Proferant his *problematibus* refpondentem folutionem: Suppeditent cordatum confilium, quomodo rei ita in anguftum deductæ, fubveniri posfit, ut certior fpes fit, (quæ eft anima boni confilii,) *effectus*. Confiderent, fit ne fiducia jufta, illos *diffuadendo* profecturos, quorum totus ferè ordo, fuafor atque auctor fuit. Quam aliam vere falutarem fpem concipere poffint, præter *unam* illam, quam nimio certiorem jam notavimus, ipfius potius *populi*, quam in quidvis audaciffimorum, Empiricorum, experientiam, numquam in id confenfurorum, quod *Diogenes* petebat, ut cum votivis tabulis, à *naufragio* ejectorum, conferatur numerus *iisdem navibus fubmerforum*.

XXV.

Quid autem, pro candore, quem de ipfis nobis pollicemur, ad illud dicent: "Si Febris Tertiana, undique fecura "methodo, & remediis innoxiis, fanari poteft; quo jure re-"currere fas effe poffit, ad remedium, cordata ipforum con-"feffione, ita ambiguum, ut in eo utique haud difficulter er-"rari & offendi poffit? Dixerint, *breviore* fimul atque *certiore* efficacia, *corticem* hunc coërcere febrem, quam ullum aliud remedium. Sed facile animadvertent, quod hæc ipfa fit præjudicialis illa quæftio; an febris talis, iterum dico, *juftæ* atque *efficaci* alii methodo adhuc refractaria: adeoque nondum fatis fubactis, veris ejus *materialibus* cauffis, *fupprimi* atque *cohiberi* debeat, aut æquo jure poffit; fine gravi periculo, à *retenta* tali *materia*, cohibito faltim *motu* & *progreffu* ejus *expulforio*, non fruftra metuendo. Si verò folum ita velut in *fubfidium* refervare hunc *corticem* contendant, ut tandem, tamquam *certiore* remedio illo, egregie proficere fperent; Quamvis hic etiam fumma certè difcretione opus fit, ad modo commendatam difficultatem recte &

fin-

sincerè tollendam; & dijudicandum, ubi revera febris talis, solo *motu* adhuc insultet, *materia* vel nulla, vel satis *proportionata*, non amplius peccante: Tamen neque tanti est *necessitas* hujus *corticis*, etiam in tali casu, quin ejus efficacia, tantopere animos fascinans, compensari possit aliis remediis, ne latum unguem concedentibus, hoc ipso effectu, huic *cortici*: Interim in eo differentibus, quod non tam facile omnibus Empiricis in manus cadere possint, si modo prudentes Medici eâ cautione utantur, ut ne quidem sciola illa turba pharmacopæorum famulitii, comprehendat, quo proprie *scopo* atque *fine*, in talibus casibus, hoc remedii genus, præscribatur.

XXV.

Nam, ut ad nostrum utique negotium revertamur, illud satis certum & nemini amplius circumspecto & perito Practico ignorandum, est, quod hujus *Corticis abusus*, ita plane in vulgus effusus atque diffusus, & *certissimus*, & *promtissimus* & *frequentissimus*, gravissimorum quorumlibet nostræ considerationis affectuum atque effectuum, sit architectus. Ita enim, quàm mala fide *cortex* hic febrem *supprimat*, simplicissimè ex eo colligi potest, quod non solum valde familiariter, febris per eumdem curata credita, *denuò* cooriatur atque redeat: sed hoc tanto magis atque certius, quando simpliciter *cohibitorius* & *adstrictorius* ejus effectus, (quem præsentissimè & manifestissimè *alui stipatione* exserit,) remedio quocumque huic effectui contrario, v.g. *purgante*, minuatur aut dissolvatur; adeoque *materia* temere retenta, qualitercumque iterum commoveatur. Adeo, ut in rei veritate, à nulla alia, modo non simpliciter hujus æmula, methodo, tam facilis *relapsus* hujus febris, contingere usquam observetur.

XXVII.

Qua de re dicendum adhuc aliquid omninò erit: de *methodo*, inquam, efficaciæ hujus *corticis* æmula. Quis enim

enim tam blennus eſt, ut illud pervidere non poſſit, quomodo peſſimè collocata illa ſagacitas, de *efficacia* remediorum, ſimpliciter *effectui* illorum quadrante, *Therapiæ* Medicæ calamitoſam illam perverſionem conciliaverit, ut neglecta prorſus morbidarum *cauſſarum*, ad ſuos effectus edendos, *verâ* energia, & nihili æſtimata *ſincerâ* veritate *effectuum*, ad *fidam*, *plenam*, & *conſtantem* curam morborum ſufficientium: Si modo quidquam quemquam, quantumcumque *malè fidum*, *temporarium*, *palliativum*, effectum præſtare adparet, ſtatim inutili verborum pompa, & inani ſolertiæ oſtentatione, properetur, ad declarandas non ſolum *cauſſas* effectuum horum, ſed, qui eſt mali fundus, *generalisſimorum*, temere & mala fide pro *utilisſimis* ebuccinatorum: non vero *ſpecialium*, modò nominatorum, ut *ſuperficialiorum*, *tranſitoriorum*, *palliativorum*, & ad *ſummam* negotii, male fidorum. Quem vero cordatum harum rerum æſtimatorem fallere poteſt vera cauſſa, unde hi errores in Medicam *Therapiam* irruperint? nempe è male collocatis, imò ſubinde male intellectis, *generalibus* & *confuſis*, *phyſicis*, & *trivialibus chymicis*, fragmentis, evanido ſtudio conquiſitis: *imperitia* verò *practica*, tam *hiſtorica*, veræ *indolis* atque *ætiologiæ*, quàm *Therapevtica*, *fidæ* curationis atque ſanationis, morborum.

XXVIII.

Quod ne temere aſſerere videamur, quis, quæſo, cordatus Vir, ſi I. è ſolida *Pathologica ætiologia*, (è vera, nihil manca, & nulla circumſtantia concluſionem fallente, morborum *indole*, haurienda,) perſpexerit, quod in febribus, non ſolum *motus* extraordinarii, (nempe reſpectu œconomiæ corporis, nullis impuritatibus gravati,) ſed ante omnia, *materia*, *per* aut *propter* quam *motus* tales cooriuntur, præcipuam conſiderationem ad ſe vocet: II. E vere *ſcientifica Therapia*, *methodum* agnoverit, quod ante omnia *materiarum* talium, ſive *correctioni*, quoad ejus fieri poteſt, ſive

op-

ordinatæ, atque rectè *maturæ*, *emotioni* earumdem è corpore, adeoque hujus ab istis *depurationi*, & repurgationi, omnis intentio adhibenda veniat. III. Ex ipsa debitè circumspecta *Practica* observatione, viderit, quod istius furfuris artificia, non solùm perversa ratione hic incedant, *materiam* non attingendo, *motus* autem ad hujus eliminationem collineantes turbando; sed etiam, *tot exemplis*, didicerit, quod effectus horum remediorum, non solum *inconstantia malefidus*, sed etiam *deteriorum* ulteriorum malorum eventuum ferax, inveniatur: Quis, inquam, cordatus vir, curiositatem suam non impendet, non tam ad detegendam caussam, quamobrem hos adversos effectus medicamenta talia præstent: sed, tamquam in re bene gesta & gerenda, talibus etiam alia *parallela*, pari *infido* effectu pollentia, adhuc subrogare, & ad latus ponere, in animum inducet? Unde apodictica certitudine pollere, securi sumus, nostram assertionem, quod, quicumque hoc faciunt, *imperitia* dictarum rerum, nempe verè *medicarum*, peccent: quum profectò, si hoc non esset, longe adhuc odiosiori culpæ sese alligarent.

XXIX.

Quem verò peritum fugit, quod jam à longo retrò tempore, vel inter ipsum vulgus, ad profligandas *Tertianas*, celebratum fuerit, *Quinquefolium* cum toto *Tormentilla*, aut *Radices* harum; passim etiam *Plantaginis* radix, & *Polygonum* seu *Centumnodia*: nempe omnia *adstrictorio-suppressoria* efficacia, *Cortici peruviano* parallela. Nisi quod *largiores* talium doses, ævum ad palatum ægrorum sese acommodans, & succinctis præbiis intentum, dissuasisse videantur talium usum, & parvis dosibus parem effectum pollicentia *adstringentia*, *Martialia*, *alumen*, & similia, substituenda suasisse. Interim, dum nec ipsa *Chin-china*, ferè aliis, quàm *quantitate* nauseosis dosibus, usurpata, expectatum illum effectum edat; quid attinebat, vel illi tantum-

tumdem indulgere, vel in ejus locum ſuccedanea talia ſubrogare? Profectò, uti Vir prudens, præſertim in negotio non contemnendi momenti, nihil negligere debet, quod ad ejus uſum inſerviat, ita neque fallere debet ejus circumſpectionem, obſervatio illa, quod utique nec ipſum vulgus, notiſſimis illis ſibi remediis, facile *uti* aut *abuti* obſervetur: quamobrem autem, quæſo; niſi quod ab illis inconditos eventus paſſim expertum, illis non temere fidere didicerit. Quæ certè res tam in *uſurpandis*, quàm *ſubrogandis* paris culpæ artificiis, cur non tantò cautiores reddat, qui immenſum quantum prudentiores eſſe præſumuntur, quorumlibet æquorum arbitrorum judicio permittimus.

XXX.

Sicut autem hoc artificium, immò verius & bono jure meritoque ſuo dicendum, *artis vitium*, maxime propterea, præcipuam conſiderationem meretur, quia nullo alio, neque *certius* & *facilius*, neque hodie fere etiam *frequentius*, Tertiana febris *turbatur*, & *corrumpitur*; nec etiam vera *ætiologia* hujusmodi mali effectus, ſimplicius atque facilius, in ullo propemodum alio erroris genere, monſtrari atque comprehendi poteſt; nec proinde etiam & faciliùs evitari poteſt, & juſtius debet: Ita alterius adhuc, inter hodiernam licentiam, deteſtante jam olim Plinio, *per mortes experimenta faciendi*, hinc inde temerariis Empiricis adhuc familiaris, &, pro more talium, vix extorquendi, remedii, ne ipſa *allegatione* peccandi occaſio, per accidens præbeatur, ne quidem mentionem facere dignum ducimus, quum præſertim D. D. Præſes hanc rem latius jam egerit, inter obſervationes, Menſe *Novembri* 1698. propoſitâ. Et prudentiſſimè certè, & cordatiſſimè, *Spartanos* interrogatos, quamobrem Legibus ſuis, nullum adverſus *parricidium* ſupplicium ſanxerint? reſpondiſſe memoriæ proditum eſt, quod tale crimen à ſua gente committi poſ-

se, non credidissent. Unde optandum profectò esset, ut non solum inter homines, sed planè pro bene moratis, immò doctis, haberi contendentes, ne dicam Christianos, flagitiosa talis temeritas, ne credi quidem posset, nedum argui & notari deberet. Unde pedibus certè, quod ajunt, in sententiam imus Celeberrimorum Virorum, in allegata observatione, cum debito honore laudatorum; Excell. *Rosini Lentilii*, de hoc ausu eloquentis: *Prudens Medicus, & conscientiæ suæ studiosus, ab his sibi cavebit.* *B. Joh. Jac. Wepferi*, ingenuè fatentis, *se ab usu ejus abhorrere, quantumcumque etiam præparatum, aut, nescias quomodo, fixatum, deprædicetur*: & denique Dn. *Crugeri* verbis: *quæritur, si nonaginta novem tali remedio contingeret à Quartana liberari, Centesimo autem moriendum esset, an tali remedio, salva conscientia, Christianus uti possit?*

Ἀλλ' ἤτοι μὲν ταῦτα Θεῶ ἐν γούνασι κεῖται.

XXXI.

Progredimur igitur potius, tam ad *Theoreticam*, quam *Practicam* demonstrationem, quod hujus generis *turbationes*, atque *corruptiones* ab hactenus allegatis *anomalis methodis* atque *remediis*, revera non solum per *fallaciam* quamdam *non caussæ ut caussæ*, ubi obtingunt, evenisse videantur, & *speculabundâ* opinione atque interpretatione judicentur: Sed in rei veritate, & *possint*, & ceteris paribus, & facile dabilibus casibus atque circumstantiis, *non possint non* hoc efficere. Certè, ut nihil facilius, per *intellectus* humani æque, atque *voluntatis* originariam labem, latius diffundi & extendi solet, quam *errores*: Ita, cui alteri rei æquiore jure tribui poterit, etiam hæc, Febrem *turbandi*, atque *corrumpendi*, certior culpa, quam *neglectui* solidæ contemplationis atque Pathologiæ, *Febris*; adeoque erroneo conceptui de vera ejus indole atque constitutione. Suo utique loco atque fato relinquenda hic venit illa, ut vulgò ajunt, temporum injuria, qua factum videri posit, ut

ab

ab antiquiſſimis temporibus, in hunc usque diem, tanto magis autem poſtremo hoc ævo, magno conatu, in veriores rerum cauſſas diligentius inquirere profeſſo, hanc rem, e manifeſtioribus obſcuritatibus, & paſſim frivolis tricis, in clariorem lucem prodire nondum obtigerit. Antiquiſſimi quidem, indice partim, partim teſte, *Hippocrate*, ſub hiſtoricis illis *Criſium*, quin *Eccriſium*, *febrilium*, adnotationibus, ſtraverunt jam viam poſteritati, generaliore illa ſua agnitione, quod *Criſes*, ſint *effectus naturæ, propria ſua energia cum morbo concertantis & pugnantis.* Quod tanto majorem conſiderationem meretur, quàm nulla difficultate ex *Hippocrate* colligere liceat, quod tanto numero paſſim ab ipſo memoratæ *criſes*, potius ſub talium morborum decurſu, *ſine artis* concurſu, quàm cum hoc, eveniſſe ab ipſo obſervatæ ſint: aut, ſi cui contrarium placeat, tanto certior ratio inde peti poſſet, cur in familiari, ejus temporis, uſu *Veratri*, (vehementibus *vomitibus, fauces, collum, caput*, percellentis,) tam frequens, ut propemodum apparet, obtigerit *Anginarum* & *Parotidum* in acutis febribus ἐπιγένεσις. Niſi quod *Hippocrates* remedium hoc ad tales febres vix uſquam laudet: quamquam hoc etiam, ſi ſuſpicionum incideret ſcrupulus, vel propterea *omiſiſſe* videri poſſet, quod harum rerum colluſionem ipſe quoque ſuſpectam habuerit. Enimvero, quod alibi etiam docuimus, ſi *Hippocrates*, tum alibi paſſim, tum imprimis *Epidemicorum* libris, non tam ſolum cordi habuiſſet, *pauciores* hiſtorias adnotare, ubi in *Epidemicis* febribus, deteriores quædam, pejoris *Eccriſeos*, aut *Apoſtaſeos*, epigeneſes obtigerint: Sed potius, quomodo magno numero eadem febre correptorum, non tam ad *mortem*, quàm etiam ad *ſanitatem* reportatam, eædem proceſſerint, & exiverint: ut ibi non injuria loquuti eſſe nobis videmur, *aurei* potius eſſent hi libri, qui ita, uti jacent, quaſi *plumbei* dicendi videntur. Interim ſarcire poterat, & hodie-

D 2 que

que certe poterit, defectum hunc, prudente ejus agnitione occurrens occasio, locupletissimis exemplis illum corrigendi.

XXXII.

Qua nempe contemplatione, cum debita considerantia institutâ, nulla sane difficultate dilucescet, quod hujusmodi febres, & ipsa, de qua nobis susceptus est sermo, *Tertiana*, (ut etiam latius & ex instituto, propria Dissertatione de hac Febre, tamquam omnium reliquarum paradigmate, monstratum est,) universis illis diversis humorum *restrictionibus* & *commotionibus*, quæ *Paroxysmum* proprie formant, nihil manifestius agitet ac intendat, quàm *materiæ* morbidæ, imprimis in hac febre, *Ventriculo*, aut *proximis viis*, inhærentis, partim *dispositionem* ad excussionem, partim actualem *elisionem*: partim denique tàm *qualitatis* sanguinis, circa istam primam contentionem, diu intra magna interiora vasa restagnando lentescentis, fortiore circulatione, debitam iterum *attenuationem*: quàm *quantitatis* ejus, hoc ipso fortiore locali atque intestino motu *colliquatorio*, *imminutionem*; Unde *Plethoricis*, pars paroxysmi *æstuosa*, & importunior, & imprimis longior, obtingere observatur. Sicuti denique, sub *finem* paroxysmorum, legitimè, spontè succedentes *sudationes*, *ventilationem* tenuioris serosæ, sed & *orgasticæ*, portionis, sub diuturno illo, juxta localem, intestino, *æstuoso* motu extenuatæ & exagitatæ, utiliter absolventes.

XXXIII.

Quæ res uti *physicò mechanicam* aptitudinem atque efficaciam, ad effectus similiter *physico-mechanicæ* necessitati & utilitati quadrantes, manifestò habet; interim debito & proportionato *moderamine*, tamquam vere *organicâ* proportione, *dirigenda* & *regenda* venit: ita certe *ars* nullum alium scopum sibi hic præfigere debet, quàm ut ante omnia *materiæ dispositionem*, ut *motibus* illis *elisoriis*

san-

tantò minus negotii facessat, quoquo modo juvet & promoveat; siquidem hoc unum utique est illud præcipuum, quod *Ars* habere sive potest, sive debet, ut *materias motibus* expurgatoriis magis obedientes reddat; dum interim *natura* ipsa, nihil nisi *motibus* peragere compos, subinde per longiores atque operosiores ambitus & ambages, hic incedere atque procedere necesse habet, ut *motibus* variis, ad materiam *mobilem* reddendam, connitatur. Quando vero *Ars* hoc suo scopo, *materiarum* intuitu, potita est, tunc demum considerare integrum est, quomodo reliquis spontaneis naturæ conatibus, ad illam *emovendam* congruè collineantibus, vel indulgere conveniat; vel illis etiam, sicubi opus videatur, *moderamen* aliquod adhibere.

XXXIV

Quibus autem omnibus, ipsa veritatis simplicitate conspicuis, *intentionibus* & *progressibus*, quam crasso modo contra grassetur, indiscreta illa simpliciter *adstrictoria cohibitio*, & *suppressio* omnium talium conatuum, seu moliminum naturæ, juxta usitatam ordinariam œconomiam vitalem, *motorio-exoneratoriam*, uti satis in aprico positum est: ita confirmat hoc tanto luculentius, facili solertia absolvenda illa observatio, quod, quantò manifestius *Febris Tertiana*, *Diætæ inordinatæ*, & imprimis solidiorum ingurgitationi, aut conjunctæ nauseæ, superveniens: in qua nempe constitutione, *moles*, aut *tenacitas* materiæ certius peccat: quomodo, inquam, ita constitutæ Tertianæ, temerè objectæ tales *cohibitiones*, non solum *certiorem*, sed etiam *manifestiorem*, turbationem, atque corruptionem, objiciant & inducant. Superest, ut ad debitum examen revocetur, & rationis atque intellectus lumine collustretur, præfracta illa, & imprimis simplicioribus tanto facilius imponens, interloquutio experientiæ nudæ; Quod nempe immenso numero hominum, remedium hoc non solum salutariter cesserit, non tantum ad

cohibendam febrim, sed prorsus etiam ad *integram*, & nulla *mala consequutione* contaminatam, sanitatem impetratam: Sed etiam hodieque idem adhuc facere deprehendatur.

XXXV.

Ad hujus rei examen, *duo* citandi veniunt *testes*, immò *tres* potius, ut optima forma judicium instrui possit. Ut à *simpliciore* atque notiore fiat initium; facile adparebit, quod remedii hujus usus nemini usquam felicius cedat, quàm subjectis, tàm reliquo naturæ *robore* atque tolerantiâ conspicuis: quàm in *vitæ genere* comprehensis, quod vividiores *voluntarios motus* involvat: *plebejis*, *operariis*, *opificibus* laboriosioribus. *Tenerioribus* autem, tâm *corpore*, quàm *animo* debilioribus, atque *sensibilioribus*; aut *turbulentioribus*, & *voluntariorum motuum* vel minus compotibus, vel alienioribus ab iisdem, nimiò frequentius, & satis familiariter, manifestiùs, multo sensibiliùs magis magisque *incommodè* eveniat. Ubi nempe facile est dispicere, quamobrem intempestivæ illæ *stricturæ tonicæ*, per medicamenta *involuntario* corporis motui injunctæ, *voluntariis motibus* correctionem adsequentes, quietiorem successum pejorum progressuum & eventuum interpellent & præoccupent: in illis autem, ubi his voluntariis motibus minus patet locus, contrarium eveniat.

XXXVI.

Secundum testimonium, petendum est à paulo circumspectiore, aut minus tali, *usu* hujusmodi remediorum. Ita enim innumeris certe exemplis illud passim obtingit, ut ita demum hujusmodi remediorum usus, non incommode cedat, sed potius feliciter plenum salutarem eventum adsequatur; quando, post *præmissa* alia, *materiam* ad meliorem frugem ex parte reducentia, aut post factas jam insignes *materiæ* talis *subtractiones* & *evacuationes*, remedia hæc non amplius ita *immaturè* subjunguntur, adeoque *reli-*

quæ

qua simplicior *commotio* febrilis, illis solùm reprimitur atque sistitur. Ubi nempe, licet non omnium sit comprehendere, prudentioribus tamen minus difficile est agnoscere, quod utique *motus* hujusmodi, ut varii alii, *longo*, peculiariter *ordinato* usu, ita in *consuetudinem* abeat, ut vel nulla, vel minime certe proportionata, *materiæ* culpa, diu adhuc obversetur: unde imprimis magis insons hujusmodi remediorum efficacia, laudem illam suam adquisivit, è tali *contumacium diuturnarum* febrium cohibitione: quam frustrà, *methodo* toti negocio minus exæquata, alii adgressi sunt, respectu simpliciter ad *materias*, tamquam perpetuos fomites horum motuum, (& hoc ipsum quoque è male fundatis recentioris Physicæ opinionibus) nequaquam directo. Quum inter varia alia, documenta solius *motus*, „ citrà *materiarum* ullam probabilem proportionem, etiam„ illustrari possint exemplo notissimo; quod homines, de„ reliquo alacrioris & attentioris indolis, si è nocturno so-„ mno ita excitentur, ut mox ad alacritatem aliquam exper-„ giscantur, succedentibus multis noctibus, non solùm„ sponte iterum ita evigilent, sed familiariter ita exquisitè„ eodem stato tempore, ut, si horologii aliquod indicium„ primo illi tempori propius responderit, etiam subsequens„ illa spontanea evigilandi periodus, eamdem illam horæ„ mensuram admodum exquisite servet: quod quidem ad-„ huc notius est, in proæretica illa, certa quadam matu-„ tina hora evigilandi, *adsuetudine*.„

XXXVII.

Tertius autem testis adhuc majore cum attentione, ad propiores articulos probatorios, citandus venit. Nempe, ita familiariter, ut vel paulò solertiorem attentionem minime possit subterfugere observationis veritas, deprehendere licet, quod *sani* ante hac undiquaque homines, artificiis talibus aliquantò *præmaturius*, aut *importunius*, occupata sua febre, in posterum ejusmodi incommodis affici se-

se

se sentiant, ut vel *appetitum* suum satis incitatum, *parvâ*, ad hanc proportionem, adsumtorum quantitate, mox evanescere advertant; vel, si illi indulgeant, manifesta incommoda, *olim* à pari ausu sibi penitus *ignota*, experiantur, *angustias*, *tensiones*, atque *gravitates* per præcordia, *ructus* & *flatus* molestos, immò *colicas* tensiones, *morsus*, *torsiones*, *borborygmos*, *torporem* atque *somnolentiam* oscitabundam, *salivæ* frequentem in os confluxum, *capitis* gravitatem, aut plus minus *vertiginosas* turbationes, *faciei* ruborem, immò universaliores *volaticos calores*, *siticulositatem*, diversorum ciborum insitatam *nauseam*, &c. Immò velut in genere, ad *frigoris* imprimis, quin etiam *caloris*, vicissitudines, longe sensibiliorem, quàm antehac, *molestiam*: &c. Quæ res sæpe in plurium mensium spatium excurrunt: à quibus facilis, & passim familiaris, fiat progressus ad plura *exstantiora* nova, aut certe *ulteriora*, sinceræ sanitatis detrimenta.

XXXVIII.

Quid autem notius est atque manifestius, quàm quod talibus artificiis à *Tertiana* Febre liberati, non solùm aliis revera levioribus occasionibus, in illam denuo *relabantur*; Sed illa imprimis, quod, quum hæc artificia, & cumprimis *Cortice Peruviano* perpetrata, non solùm ordinariè *alvi* debitum successum, præter omnem prægressam adsuetudinem, valde *remorentur*: sed etiam, si hic illorum *effectus* stimulo aliquo *interpelletur*, & contrarius inducatur, velut ordinariè ipsa quoque febris resuscitetur. Quod profectò tali medicatione, tantum abest, ut ulla alia ratione, quàm *insufficientis* illius curationis *enervatione*, evenire posset aut soleret; ut potius tòti mundo notum sit, quod non solùm *purgationes* etiam quantumcumque vehementes atque *importunæ*, quidlibet potius aliud, quam *Tertianam* Febr.m, concitare valeant; Sed etiam in ipsa *Tertiana* Febre usurpatæ, (nisi plane intemperante & incondito

dito uſu) illam nullatenus exaſperent; quin potius, *prudenter* & ſubordinato uſu adminiſtratæ illi *conducant*; in genere autem toti huic febri utilius, nedum tolerabilius, ſit, *liberam* potius, quàm *deſidem*, nedum *ſupreſſam*, habere alvum.

XXXIX.

Quibus ſane rebus, ea, qua decet, *ſolertia*, quantum ad veritatem *hiſtoricam*, & *prudentia*, ad uſum *pragmaticum*, debite perpenſis, næ ingens lacinia, è picto illo laudum hujus medicationis velo abrumpetur, quo veritatis ſimplicis fulgor hactenus interceptus fuit. Simul autem eluceſcet etiam illius eventus ratio, cur in aliis quidem talibus ægris, pejores tales eventus, *impetu* quodam irrumpentes, luculentius culpam detegant: in aliis autem, *longa* quidem, ſed tamen ſatis *continua*, & inſuper *conſpicua*, ſerie, ſinceram ſanitatem ita turbent, ut ſenſim ſenſimque enervatam & labefactatam, denique in eadem illa *præcipitia* adducant, quæ alibi nihil diſſimulato ſucceſſu & progreſſu adiri, res ipſa loquitur.

XL.

Unde certe eſt, quod homines antehac ſatis pancraticè ſani, in alios, moleſtisſimos, aut *contumaces*, quin *periculoſos* atque intractabiles, ſanitatis lapſus devoluti, vel paulò ſolertiore interrogatione, paſſim deprehendantur, inconſtantioris, aut manifeſtius enervatæ ſanitatis ſuæ *Epocham*, diſerte à tempore, quo in *febrem* talem inciderint, connumerare. Utpote à quo tempore, ſtabilem illam & intemeratam, nihilque interruptam, integritatem ſanitatis ſuæ, non amplius ſibi conſtitiſſe, ſatis commeminerunt. Quæ certe animadverſio, uti totam noſtram rem confirmat; ita habet ſæpenumero, tanto certius autem à propiore adhuc ſiniſtrorum eventuum tempore, inſignem illum uſum, ut Medicus hujusmodi eventibus, è præcedentis alicujus morbi *corruptione* prognatis, ad illum ipſum etiam,

& illum respicientes magis fidas medelas, intentionem suam dirigere, adeoque felicius præsenti quoque sanitatis detrimento, tamquam è fundamento, consulere possit.

XLI.

Sicut ex adverso, summo quoque jure meritoque suo, *solertioribus*, & utilissime curiosis Practicis, etiam illam adhuc animadversionem commendamus, ut prudenter observent, quanto pejores *mores*, & variam *contumaciam*, præ se ferre soleant ejusmodi morbi, qui è *turbatione*, & *corruptione* febrium ortum nacti, altiùs *radices* egerunt; quàm similes, ab aliis caussis *lentioribus* initia sua trahentes. Quæ certe res, uti solerter attendentibus vix poterit dissentiendi locum relinquere: ita tanto magis, non tàm solùm utilem, quàm certe necessariam faciet, eo majorem attentionem, ad sedulo *evitandam*, sive *negligentiam*, sive *audaciam*, quamcumque, circa *turbationes*, aut *corruptiones* ejusmodi committendas.

XLII.

Meritò vero jam supra, argumenti non contemnendi loco, adversus *indiscretos* ausus hujusmodi, allegavimus illam considerationem, quod utique tanto indignius videatur, ad *ancipitia*, & ad sinistros eventus *proclivia*, methodorum & remediorum genera, in Febris *Tertianæ* Therapia recurrere; Quum febris hæc, non solùm in se, ullius magni *periculi* compos non exsistat: sed etiam tàm *certis*, & satis quoque *tempestivis*, quàm undique *securis*, aliis methodis, sanari possit. Cujus quidem argumenti *nervum*, magis adhuc intendit illud, quod *minus* jam *sinceræ* Tertianæ Febres, si ejusmodi *securioribus*, & simplicioris morbi genio bene respondentibus & quadrantibus, *methodis* atque *medicamentis*, refragari perseverent; tantum abest, ut *ancipiti* tali methodo, melius & *sincerius* cicurentur, ut potius revera tantò *certiùs* deteriorem, *turbidam*, aut *corruptam*, indolem sequantur. Ut adeo prudenter etiam cavere

vere conveniat, ne huic *prætextui* credendo, evanidæ illi ſpei indulgeamus, quaſi in tali aliquo remedio, invenire liceat, *certiorem, ſecuriorem*, nedum, ut audaciores propugnare ſtudent, *unicam*, curationis energiam.

XLIII.

Quamvis autem, ut ſupra jam abunde monſtravimus, nihil attineat, uſum aliquem cujuscumque remedii probare, nedum laudare, quod ad facilem & ſonticum abuſum idoneum, immò quaſi proclive exiſtat; tamen, ne *abſolutè* damnare, diſcretionis hujusmodi minus compotibus, videamur, quod *ſecundum quid*, adhuc aliquid oſtendat, vituperio minus dignum: repetimus breviter, quod ipſum jam tetigimus quoque, quod *Corticis Peruviani* uſus, minus opprobrii mereatur in ejusmodi conſtitutione, ubi *commotio* Febrilis Tertianaria, magis diuturnæ aut repetitæ *adſuetudini* commovendi, quàm *proportioni motuum* horum, ad (minime negligendæ interim,) *materiæ* menſuram, juſtius tribuenda videtur. Secundò, quod deteriores illos ſuos effectus minus promte atque libere adſequatur, aut ad graviſſimos quoslibet eventus proſequatur; in ſubjectis, & reliqua *robuſta* indole conſpicuis, & operoſioribus corporis *motibus* addictis. Modo illud ſimul prudenter conſideretur, quod hujusmodi ſubjecta, *Tertianam* Febrem vix aliunde familiarius incurrant, quam è craſſioribus *Diætæ* vitiis; adeoque *materialis* cauſſæ *quantitate* & *qualitate* notabili: quæ niſi *prius* exantlata aut cicurata ſit, neque decantatum illud naturæ robur, neque reliqui *labores* corporis, hoc efficiant aut perficiant, ut per *ſuppreſſionem motuum* febrilium cohibita & retenta talis *materia*, non *turbas*, & *corruptiones* ſubeat, ſolidam ſanationem graviter intervertere ac evertere compotes.

XLIV.

Ubi certe, in ſuſcepta ex inſtituto Thematis hujus tractatione, adeò non ſilentio aut oblivioni tradere licet,

ut potius digniore aliquo loco jam notari potuisse, non inficiemur, eximiæ considerationis illam observationem, quod *materia*, quæ Tertianam Febrem concitare potest atque solet, tantum abest, ut hoc *physicò-mechanica*, seu ut scholæ loquuntur, *materiæ* simplici *necessitate*, perpetret: ut omninò etiam in corpore præstò esse possit, equidem sine *tali* febre: interim numquam sine sensibili sinceræ sanitatis *turbatione*. Nihilominus tamen numquam, neque tam *promtas*, neque tam *certas*, neque tàm *graviores*, festinationes, ad valde *pejores* alios successus, & morbidos effectus, ostendat, quàm si *febris* illi supervenerit, & hæc incondite *turbetur*. Quùm enim putari posset, quod si Febris Tertiana, è stomachi prægravatione ab ingluvie orta, saltim *ipsa* tollatur; *oneratio* illa ventriculi, tunc nullam aliam rationem habitura sit, quam solet, quando, (frequentissimis exemplis,) *simplex* atque absoluta corpori obtigit. Ibi longe certe aliter rem se habere, ipse locuples eventus testimonium perhibet, adeoque infirmum nervum hujus argumenti rumpit. Ut potius vel ex hoc ipso veluti Paradigmate, comprehendi possit, quanta intercedat differentia, inter *materiarum* in corpore animali effectus, simplicius & sincerius, *physicò-mechanicos*; nempe tam *corporeo* contactu & actu perficiendos, quàm simpliciores *motus*, planiore quodam successu, provocantes: & *peculiares* MOTUS, ad ejusmodi materiarum *secretoriam* & *excretoriam*, *dimotionem* & *emotionem*, cùm *directione* peculiariter *proportionata*, susceptos, & (uti universa febrium historia nimio plus ostendit,) vix usquam impune *turbandos*, quin rationabiliter ex illis elucens, plane *singularis* & *seria intentio* SIC agendi, in *anomalas* inclinationes conjiciatur: Quæ vel *translationes* ad alieniora loca, cum ulterioribus malis eventibus, post se trahant: vel *diuturna*, circa totum negotium *ordinatorum vitalium motuum*, *fastidia*, *languores*, *inquietudines*, *sensibilitates*, *impatientias*,

tias, & tandem nec *usitatos*, nec *utiles*, *conatus violentiores*, aut *contumaciores*, parturiant. Ubi illos, qui per juvenilium studiorum scholasticorum neglectum, *Caussarum* indolem & ordinem, minus adsequuti, vocem (quia certe vim non intelligunt) *intentionis* fastidiunt; facile patimur saltim *analogiam* quamdam intentionis hîc supponere: dummodo ad serium *practicum* usum, illud satis intelligere possint, quod *effectus* & *eventus* hi, ut in se *veri* sunt, saltim *Artis intentionem* justam, summopere exigant; ne illa *utilibus* istis atque *salutaris* efficaciæ conatibus, ad legitimam & efficacem *dimotionem* & *emotionem* molestarum aut noxiarum *materiarum*, *febrili typo* atque *ordine*, salutaribus effectibus, quadrante, inchoatos & pergentes, pro ipso effectu *inutilibus*, efficacia nihil *quadrantibus*, & mere *passivis* ipsius morbi consectariis, uti contra rationem, ita tanto magis contra ipsam experientiam, interpretantes, non modo *liberum*, sed vel plane (quod nempe ex hujusmodi opinione, unica justa consequentia, fluit,) *necessarium* ducant, illis quolibet *modo* atque *tempore*, *directe resistere*, & illos solùm simpliciter, quoquo modo *sistere*. Illos autem, quibus has res, & per experientiam novisse, & per caussarum scientiam, intelligere, datum est, nihil dubitamus, solertius animadversuros esse, quantum ponderis & momenti hæc res habeat, quam hac Thesi prolixius commendavimus, ad impediendum, ne aliquid contra sanam rationem offendatur: & intelligendum, in locuplete hodie hujus offensionis eventu, ubi & quomodo, malo intellectu & usu, in hoc negotio peccatum sit, & sueverit peccari.

XLV.

Expectabitur à nobis sine dubio, ut, quum *historiam*, & *ætiologiam*, Febris Tertianæ *turbatæ*, & *corruptæ*, pertexuimus, etiam de *Therapia* loquamur. Quamvis autem nulla sit caussa, quamobrem huic labori subeundo, obno-

 xios

xios nos & obſtrictos agnoſcere debeamus; quum ſatis eſſe poſſet, de hac re, *quatenus* tali, & veritatem, & facultatem, *hiſtoricè* & *ætiologicè*, ſtabiliviſſe. Tamen non deerimus etiam huic deſiderio; illud ſolum obſervando, ut, quod proprie inſtituto convenire poteſt, ſine prolixitate ſupervacua, exequi contenti: ad ea, quæ non hunc reſpectivum, ſed *abſolutum* potius, febris hujus genium, concernunt, non ultra, quàm expedire viſum nobis fuerit, diffundamur.

XLVI.

Eſt autem in *turbatarum*, atque *corruptarum*, Tertianarum febrium, *Practica* æſtimatione, poſt juſtam illarum *Diagnoſin*: non ſtatim proximum, ſimpliciter ad *Therapiam* properare: Sed neceſſaria certe hic, tantum ſanè, quàm uſquam alibi, eſt prius PROGNOSIS. Quandoquidem non levi diſcrimini ſeſe ſubjicit & exponit Practicus, quicumque, temeraria & inconſulta aliorum Empiriâ *turbatorum*, aut *corruptorum* morborum, & longe *deteriorum* inde ſubnatorum affectuum, curam atque medicationem, ita ſimpliciter in ſeſe recipit, & quod ab aliis depravatum eſt, rectum atque ratum efficere, præfeſtinat. Quamvis enim inhumanum videatur, nec etiam conſcientiæ & amori Chriſtiano paſſim quadret, ægros ſimpliciter ad eamdem abyſſum repellere, cujus vorticibus atque voraginibus jam in hanc calamitatem adductos, probabilius ſit penitus ſubmerſum iri. Interim nemo etiam, è quocumque demum moralitatis fundamento, ab honeſto viro hoc ſeverè exegerit, ut difficillimis ſubinde, & omninò ancipitibus, hujusmodi cœptis, tamquam ex officii nexu, ſeſe ſubmittendo, tam ægrorum, quotquot minus gnari atque grati ſunt, quàm Artificum ejusmodi præcurſorum, calumniis familiariſſimis, ſe exponat. Dum ægri tales bene multi, totam rem, ex indole *incorruptæ* & *ſinceræ* Tertianæ, perperam æſtimantes, magis propemodum faſtidio prægreſſi artificii,

quod

quod rei tam *levi* auferendæ non ſatis par fuerit, alium, ut tam *levi* rei ſaltim colophonem imponat, potius in ſubſidium advocant; quàm ut intelligere velint, quod hoc ipſo, quia talis Febris non modo eumdem, quem pro *ſimplici* ſua indole aliàs ſolet admittere, eventum ſortiri recuſavit, ſed etiam *deterioribus*, & illi ſuo *genio* incognitis, Symptomatibus aucta incedit, abſurde jam pro *eadem ſimplici* atque *leviore*, venditetur. Empirici autem tales mali Artifices, (antiquum illud numquam obſoleſcere, ſedulò præcaventes, quod, *quò quisque* eſt *indoctior*, *eò* ſit *impudentior*,) difficiliores ſucceſſus, immò tandem minus felices eventus, numquam alteri rei tribuunt, quàm, quod patiens non ipſorum Curæ continuandæ inſtiterit, quam ſucceſſor demum, ſua imperitia, in deteriorem ſucceſſum & eventum deduxerit. Ut itaque & boni Viri officio, atque Conſcientiæ ſuæ, & meritæ exiſtimationi atque ſcientiæ, conſulere poſſit cordatus Medicus, nulla certe res majori ſubſidio eſſe poterit, quàm ſcita æque atque verax *Prognoſis*; quam ipſis etiam ægris, niſi quidem ab omni intellectu deſtitutis, duplici modo probare poterit. Primò, velut *à priori*, prædictione talium eventuum, in quos, ita *turbatæ*, aut *corruptæ* Febres, ſi ſaniorem tractationem jam pervicacius adſpernantur, ſolent magis magisque ruere & prolabi. Secundò *à poſteriori*, experientia & exemplis; quæ, quum certè hodie, minus, quàm quidem optandum eſſet, rara hinc inde occurrant; Sanè, ſi his præmonſtrationibus eximere non poteſt ægro levitatem illam, morbum ſuum pro *levi* & parvi momenti æſtimandi, prudentiæ cujuslibet relinquimus, an nihilo ſecius obſtrictum ſeſe reputare velit, ad moleſtias illas & faſtidia in ſe recipienda, quæ & operoſior, & impeditior, ſolertia, in talismodi cura gerenda, faceſſit. Tanto magis, quum ægri, hoc *præjudicio* obſeſſi, etiam ordinarie licentius ſibi indulgendo, hoc ipſo non tantum

tum feliciorem successum morari, sed & infeliciores eventus magis magisque promovere, possint.

XLVII.

Ita quidem, ut apprime necessaria, sic etiam non difficilis erit *Prognosis* illa *duplex*; primò *generalior*, quod Febres Tertianæ, notabiliter *turbatæ*, nedum *corruptæ*, & inde *subnati* alii affectus, insigniter jam recedant, tam ab illa *periculi* ulterioris *levitate*, quàm à *Curationis facilitate* aut *securitate*. Secundò, *specialior*; quod, quò *graviores*, velut è reliqua sua indole, sunt affectus, è *turbatione*, aut *corruptione* Tertianæ subnati; aut quantò jam *diuturniores*, & profundius actis radicibus, *pertinaciores*: eò etiam longius à bona spe *facilioris*, aut *securioris* & *constantioris*, Curationis, recedant. Unde cujusvis, periti æque atque circumspecti, Practici, dexteritati & prudentiæ commendandum venit, quantum ille, circa hoc negotium, viribus suis tribuere atque fidere ausit: ut, si non *timidè*, certe tamen neque *temerè*, talibus negociis sese succenturiari, gestiat.

XLVIII.

Post talem *Prognosin*, THERAPIAM *duobus* fundamentis superstruimus; quorum prius est, ut *Febris* potius in integrum restituatur; secundum, ut sub reliqua Cura talium affectuum *heteroclitorum*, è Tertiana *subnatorum*, remedia ipsi *Tertianæ* aliàs verè proficua, numquam negligantur.

XLIX.

Quum autem *prior* ex his scopis, *positivè*, in artis potestate nequaquam ita in proclivi sit positus, ut, Tertianam febrem, simpliciter *revocare*, quum libuerit, liceat; Ad minimum tamen, *privativè*, illum habet usum hæc intentio, ut neque veluti sponte *repullulans* febris, pari errore denuò formidetur, & *cohibenda* potius in *motu* suo, quàm *eradicanda*, secundum *materiam* sui, censeatur: adeoque nec

nec ab illis remediis, quasi cavendum esse videatur, quæ *suppressam* temere hanc febrem iterum *expedire*, sive, ut vulgo loquuntur, *provocare*, experientia docuit. Inter quæ quum primum locum occupent, etiam non æque importunæ, *Catharses*; & (præter solum *acutiorem* continuum typum forte exortum) omnia reliqua *schemata* malorum *corruptæ* febris successuum, *Catharsin* non admodum ægre ferant: tanto minus etiam habet inde Medicus, quod talia *prudenter* in usum trahere, dubium reddere possit: vel ea ipsa intentione, ut febris *revocetur*. Succedit hoc etiam fere tanto felicius, quando *suppressio* febris, per usitata illa artificia notiora, suppressionem *alvi* inusitatam, comitem habet: tanto certius autem, quanto *recentior* adhuc est hæc perversio.

L.

Utut autem ipsa febris non revertatur; immò, quantumlibet sub qualicumque iterum reversuræ, vel expectatione, vel indifferente securitate: confert tamen, reliqua ad febrem hanc melius *quadrantia* remedia, in usum vocare. Nempe tam *Digestiva*, sive *incidentia*; quam *Diapnoicam* Ventilationem modestè promoventia: *interpositis* opportunè, etiam per *alvum*, imprimis cum *Epicrasi*, evacuantibus. Observando undiquaque, cum peculiari solertia, an non aliquod vestigium *alterni* languoris compareat; quandoquidem tale quiddam, nequaquam *exquisitè* revertente tota febre, tamen passim observare contingit.

LI.

Sicut autem hæc intentio æque ac inventio, præcipuum usum habet, tunc maxime, quando adhuc *recentior* est, *turbarum*, aut *corruptelæ* effectus: ita non frustra tamen etiam adhibetur, jam aliquantò longius recedente horum eventuum tempore. Nisi quod in tali casu, non tam solum *usûs* majoris, quàm propemodum *necessitatis*, sint, *Antifebrilia*, *altius* in humores diffundi apta, & magis *Diaphoresin*, atque moderatam *Diuresin*, (non ut *acriora Salina*) respicientia, quàm simplicius *Saburram* in primis adhuc viis retentam, aut obhærentem. Nisi quod

hic etiam prudens *judicium* Medici omninò inveniat, quod decernat: imprimis in ægris robustioris indolis.

LII.

Adfert hujus rei exemplum *B. Ettmullerus in Procem. Diss. de Præcipitant. Usu & Abusu.* Ubi peritissimè certè adnotavit, quod *terreorum* absorbentium *abusu, cohibita* visa Tertiana, sæpe *becticum* quiddam introducat: quod non injuriâ magni momenti esse, quæ erat Viri maxima solertia Practica, adseverat. Laudat pro tali *corruptelâ*, è sua experientia, remedium efficax, per *Vomitorium*, & huic subjungendum usum imprimis *Salis Ammoniaci.* Quæ Methodus, quomodo *rationi* jam laudatæ superstructa sit, in propatulo est: interim, si, quantum ad ipsam *materiam* remediorum, non his iisdem, sed aliis, tamen *scopum* eumdem attingere aliquis possit, neque ille, quæ erat peritissimi Viri à nuda *Empiria* aversio, neque quisquam alius, dissvaserit, nedum improbaverit.

LIII.

Ceterum, uti *nominatim* remedia, huic scopo commode satisfacientia, nempe ad Febrem *Tertianam* legitime tractandam idonea, alibi jam, (Schediasmate *Mense Novembr.* 1698. edito, & *Disputat. Inaugur. de Tertiana omnium Febrium Paradigmate*) à nobis memorata fuerunt; ita illa hic repetere nulla necessitas svadet. Suffecerit brevibus repetiisse, quod solus *ordinatior* illorum usus, non solum *turbatas* Tertianas iterum *composuerit*, & in bonum ordinem redegerit; sed etiam, *succenturiatus* illis, usus, *Pilularum balsamicarum, dissimulatas* & *oppressas* has febres, subinde iterum *expediverit*, ut deinde justæ *methodo*, tanto melius patuerint: & utrumque, non uno aut altero fortuito, sed insigni numero, & pari constantia, conspirantibus exemplis.

LIV.

Placet, & certe publici commodi studio, saltim uno vel altero exemplo allegato, res has illustrare. A Tertiana suppressâ, per *Peruvianum Corticem*, & *Martialium* prodigum usum, in

anxi-

anxias angustias præcordiorum, & *lentam*, *Hecticæ* non absimilem, febrilem *ἀνομίαν* prolapsis, imprimis post non ita multos, (8. ad 12. vel circiter) à re ita gesta, dies, præsentem opem tulit remedium in hoc ordine *digestivum*, è *conchis præparatis*, *Antimonio diaphoretico*, & *Nitro regenerato*, saltim ad Scrup. I. in singulas doses usurpatum: subjuncta post plures horas, & eodem intervallo repetita, *Ess. Alexipharm.* non acriter calida. *Interposito* etiam alternis diebus *Pilularum Balsamicarum* usu. Ita alii, semel, rarius iterum, sponte *vomuerunt*; Alii spontanea *purgatione*, pauci *copiosâ*, levati sunt: Omnes intra paucos dies plenè restituti.

LV.

Repentinus *Tumor*, ad, immò ultrà, *præcordia*, intrà octiduum forte, à pari *suppressione* febris, prævalescens; *pulveris* hujus usu, & *quotidie* usurpatis *Pilulis Balsamicis* in viro aliàs vegetioris indolis, *undecim dierum* quotidiano ingente decremento, ablatus, & patiens sanitati redditus est: In alio, evanescente quasi *tumore*, usque ad *malleolos*, tamen circa *præcordia*, pervicaces *angustiæ*, & *lentum* febrile schema, continuato (post *pulverem* atque *Pilulas*,) *Essentiæ Alexipharmacæ* usu, in viro imbecilliore, spe citius victa, & æger in integrum restitutus. Ubi vero *languidioribus* successibus subcreverat & increverat *tumor*, non violentiori, sed pariter *moderato* eorumdem remediorum usu, optatus effectus impetratus.

LVI.

Illud autem, ex eodem certè publici commodi amore, & ratione & experientia nixi, sedulò monemus, ut in *schematibus* ejusmodi morbidis, prægressæ *turbatæ*, aut *corruptæ*, Tertianæ succedentibus; imprimis in ægris *minus* robustæ indolis, & minus *agilis* vitæ rationis compotibus: abstineatur à *Martialium* & *Salium Volatilium Urinosorum* usu. Quamvis enim circumspectiores Practici, è solerte experientiæ observatione, nec in *simplicibus* ejusmodi affectibus, quales, adhuc *pejore* genio, febres turbatas *excipiunt*, à talium usu minus commodos

dos effectus animadvertendi, hinc inde compotes futuri sint: tamen sub *tali* eorumdem *ortu* atque *more*, adhuc manifestiùs eosdem experiri, fieri vix potest, ut nequeant.

LVII.

Quæ, ut pro *Therapia*, *turbatarum*, atque *corruptarum* febrium Tertianarum, quantum à nobis postulari possit, suffectura esse confidimus; ita tanto *major*, *luculentior*, atque *certior*, totius nostræ tractationis usus, ille erit, ut agnitâ multiplici malâ, pejore, immò pessimâ, consequutione *turbationis*, atque *corruptionis* harum febrium; tantò majore cum studio & industria, cautio adhibeatur. Non enim certe tanti est scurrilis illa exprobratio, quod *languidè*, immò *timidè*, Medicus procedat *methodo* sua febres curandi; quùm alii *alacriter* hoc perficere spectentur: Quàm verius illud conscientiæ opprobrium, quando, si vel *paucioribus*, certis tamen atque luculentis, exemplis, per infidam *festinationem*, imprimis apud minus robostos ægros, res, sine ulla justa caussa, temerè in discrimen adductas esse, memori menti obversatur. Quale quid, ut à nobis abesse omnibus votis atque studiis contendimus; ita illud omnes cordatos Praxeos studiosos, non magis probaturos, quam sequuturos esse confidimus. Quod Deus velit atque largiatur, cui pro concessa nobis sua gratia numquam intermorituras grates atque laudes nuncupamus.

S. D. G.

